

## שיטות מחקר במדעי החברה (מתודולוגיה)

### הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה : שעתיים וחצי
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה : בשאלון זה שלושה פרקים.
- |           |   |              |   |     |               |
|-----------|---|--------------|---|-----|---------------|
| פרק ראשון | — | (4 סעיפיםx9) | — | 36  | נקודות        |
| פרק שני   | — | (2x10)       | — | 20  | נקודות        |
| פרק שלישי | — | (2x22)       | — | 44  | <u>נקודות</u> |
| סך הכול   | — |              |   | 100 | נקודות        |
- ג. חומר עזר מותר בשימוש : אין.
- ד. הוראות מיוחדות : אין.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, רשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.  
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

**ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.**

**בהצלחה!**

## השאלות

### פרק ראשון (36 נקודות)

**קראו בעיון את הקטע שלפניכם, וענו על ארבעה סעיפים מן השאלות 1-4 (לכל סעיף 9 נקודות)**

הקטע עובד מתוך מאמרו של נחום בלס (2022), הישגי מערכת החינוך בישראל: מבט על, מתוך דו"ח מצב המדינה 2022, <https://www.taubcenter.org.il/research/achievements-in-israels-education-system-an-overview-2022>, וכן מתוך דו"ח ראמ"ה (2020), נתוני אקלים וסביבה פדגוגית, [https://meyda.education.gov.il/files/Rama/Report\\_Aklim\\_Artzi\\_2020.pdf](https://meyda.education.gov.il/files/Rama/Report_Aklim_Artzi_2020.pdf).

מכון המחקר "מרכז טאוב" עורך מדי שנה מחקר בשם "דו"ח מצב המדינה", המתאר את מצבה של מדינת ישראל באותה שנה בתחומים שונים, כמו בריאות, כלכלה, חינוך, ועוד. נתוני הדו"ח מתבססים על נתונים שמספקים משרד החינוך והלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

בדו"ח שפורסם ב-2022, באחד הפרקים העוסקים במערכת החינוך, נבדקה רמת ההשכלה של מורים במערכת החינוך:

**טבלה 1: עובדי הוראה לפי שנת לימודים, השכלה ומגזר (באחוזים)**

| רמת השכלה / מגזר |    | יהודי     |           | ערבי      |           |
|------------------|----|-----------|-----------|-----------|-----------|
|                  |    | 2000-2001 | 2021-2022 | 2000-2001 | 2021-2022 |
| תואר שני         | 18 | 42        | 9         | 39.4      |           |
| תואר ראשון       | 47 | 52.8      | 48        | 54.7      |           |
| ללא תואר אקדמי   | 32 | 8         | 42        | 3         |           |

המחקר אף מציג נתונים שאסף משרד החינוך באמצעות הרשות הארצית למחקר והערכה בחינוך (ראמ"ה) לגבי האקלים הבית ספר בבתי ספר בישראל. האקלים הבית ספרי מוגדר כ"תחושת מוגנות של התלמידים בבית הספר, תחושת שביעות רצון מבית הספר ומהקשר עם מוריהם והתנהגות נאותה בכיתות".

לצורך בדיקת האקלים הבית ספרי הועבר שאלון לתלמידים במהלך החודשים ינואר-מרץ 2020. השאלונים הועברו ל-48,131 תלמידי כיתות ה' ו-ו', ל-59,427 תלמידי כיתות ז'-ט' ול-38,934 תלמידי כיתות י'-י"א. בסך הכול השתתפו בסקרים תלמידים מ-422 בתי ספר הכוללים כיתות ה' ו-ו', מ-231 בתי ספר הכוללים כיתות ז'-ט', ומ-21 בתי ספר הכוללים כיתות י'-י"א. 63% מבהנבדקים היו מהחברה היהודית (ממלכתי, ממלכתי-דת), ו-36% מהמגזר הערבי (ערבים, דרוזים, בדואים), כחצי מהנבדקים היו בנים וכחצי בנות.

בסקר זה הועברו היגדים, והתלמידים התבקשו לענות מהי מידת ההסכמה עליהם, בסולם שבין 1 (לא מסכים כלל) ל-5 (מסכים מאוד). כך, למשל, אחד ההיגדים היה: "טוב לי בבית הספר".

לאחר סיכום של כלל ההיגדים, החוקרים הציגו את מידת השביעות הרצון הכללית של התלמידים מבית הספר. התוצאות מובאות בטבלה 2:

**טבלה 2: תחושה כללית חיובית כלפי בית הספר לפי שכבת גיל ומגזר (באחוזים)**

| שכבת גיל / מגזר | יהודי | ערבי |
|-----------------|-------|------|
| ה-ו             | 81    | 83   |
| ז-ט             | 73    | 73   |
| י-י"א           | 73    | 68   |

**ענו על ארבעה סעיפים מהשאלות 1-4 (לכל סעיף 9 נקודות):**

**1.**

**א.** נסחו השערת מחקר שיכולה לעלות מן הנתונים של טבלה 1. הביאו שני נתונים מהטבלה לביסוס ההשערה.

**ב.** ציינו משתנה בלתי תלוי אחד ואת המשתנה התלוי מטבלה 1.

**2.**

**א.** מהי ההגדרה האופרציונלית של המשתנה "רמת השכלה" בטבלה מס' 1?

**ב.** מהי ההגדרה הנומינלית של אקלים בית ספרי?

**3.**

**א.** ציינו טענה אחת שאפשר לטעון על בסיס טבלה 2 ביחס למורים מהמגזר הערבי בישראל. הביאו שני נתונים מהטבלה התומכים בטענה זו.

**ב.** באיזה סולם מדידה נמדד המשתנה "טוב לי בבית הספר"? הציגו את סולם המדידה ונמקו תשובתכם.

**4.**

**א.** מהו מדגם מייצג? האם מדגם הנשאלים שענו על הסקר שהוצג בקטע הינו מייצג? נמקו תשובתכם תוך התייחסות לשני מאפייני המדגם המייצג.

**ב.** הסבירו מהו מערך מחקר מתאמי, והסבירו מדוע המחקר שנערך על תלמידי בתי בספר ומוצג בקטע בוצע באמצעות מערך מחקר מסוג זה.

## פרק שני (20 נקודות)

ענו על שתיים מהשאלות 5-10 (לכל שאלה 10 נק'):

5.

קופת החולים "טיב הבריאות" רצתה לבדוק את מידת שביעות הרצון ממנה בקרב הציבור. היא שכרה מכון מחקר, שבנה שאלון ובו מופיעה השאלה הבאה:

"מטופלים רבים טוענים שקופת חולים "טיב הבריאות" היא הטובה ביותר למשפחה. איזו קופת חולים היא הטובה ביותר למשפחה, לדעתך?"

הסבירו מהי שאלה עקיפה ומהי שאלה מוטה.

האם השאלה שבפתיח היא עקיפה או מוטה? נמקו את תשובתכם.

6.

הציגו שניים ממאפייני המחקר המדעי.

7.

בחינות הבגרות נבדקות באופן קבוע על ידי שני בודקים, כדי להגביר את מהימנות הבדיקה.

ציינו מהו המושג הרלבנטי המתאר סוג מהימנות זה. הסבירו אותו ונמקו את בחירתכם.

8.

בבית ספר מסוים נמצא שממוצע בחינה במתמטיקה של י"א הוא 85, וסטיית התקן היא 5.

לציוני התלמידים נוסף ציון של תלמיד שנבחן יום לאחר כולם בשל חיסור מוצדק. ציונו זהה לממוצע.

מהו ממוצע ומהי סטיית תקן?

מהי השפעת הציון הנוסף על סטיית התקן – תגדל/תקטן/ תשאר זהה? נמקו את תשובתכם.

9.

חוקר רצה לברר כיצד תלמידי תיכון תופסים את תפקיד המורה וכיצד הם מתייחסים ומבינים את מקומם

כתלמידים במערכת החינוך הישראלית.

החוקר החליט לבדוק את תפיסות תלמידי התיכון באמצעות מחקר איכותני.

האם אתם מסכימים עם בחירתו של החוקר? נמקו את תשובתכם, תוך ציון שני מאפיינים של סוג מחקר זה.

**10.**

חוקר ערך מחקר על הקשר בין מידת ההתקרחות של אבות לבין מידת ההתקרחות של בניהם. הוא מצא שהקשר בין המשתנים יכול להיות מתואר באמצעות מתאם פירסון, שקיבל את הערך  $+0.7$ .

הסבירו מהו מקדם המתאם של פירסון, תוך התייחסות לשני המרכיבים שלו.

הסבירו מה מלמדת התוצאה שקיבל החוקר על הקשר בין שני המשתנים שתוארו בפתיח לשאלה.

## פרק שלישי (44 נקודות)

ענו על שתיים מהשאלות 11-18 (לכל שאלה 22 נקודות):

ענו על שתיים מהשאלות 11-18

### סוציולוגיה

11.

הועלתה בכנסת הצעה לחוקק חוק שאומר שבמידה וגבר ואישה מתמודדים על תפקיד כדירקטוריון בחברה ממשלתית – במידה והם שווים בכישורים שלהם ימנו את האישה לתפקיד. הסבירו את ההצעה לחוק באמצעות מושג סוציולוגי מתחום הקשור לזכויות הנשים בחברה הפוסט מודרנית.

12.

חן אמרה לחברתה לירון – "נסעתי לאנגליה והגעתי למסקנה כי כל האנגלים הם מאד מנומסים". הסבירו מהו סטריאוטיפ. הדגומו על הפתיח בשאלה זו.

### פסיכולוגיה

13.

יש הטוענים כי סביבה משפיעה יותר מהתורשה על האינטליגנציה. האם אתם מסכימים עם טענה זו? הביאו נימוק מסוג ראיה לאישוש או הפרכה של טענה זו.

14.

ציינו והסבירו שתי דרישות של מבחני משכל ככלי מדידה. האם לדעתכם מבחני אינטליגנציה עומדים בדרישות אלו? נמקו.

#### מדע המדינה

15.

הסבירו מדוע, לפי מיל, שיטת הממשל של הנציגים מבטאת את הדמוקרטיה המודרנית בצורה הטובה ביותר, והציגו חיסרון אחד של שיטה זו.

16.

מהי מטרתו של עקרון הפרדת הרשויות לפי מונטסקייה? מהן שלוש הרשויות אותן הציג, וכיצד החלוקה לרשויות אלו מסייעת לבלום שלטון רודני?

#### כלכלה

17.

א. הסבירו מהי מדיניות תקציבית .

ב. הגדירו את המושג צמיחה כלכלית. הסבירו באיזה אופן משפיעה מדיניות תקציבית על הצמיחה הכלכלית, באמצעות ממצאי מחקר שנערך בנושא .

18.

א. הסבירו מהי המערכת לביטחון סוציאלי, ומהם שני תפקידיה העיקריים .

ב. הציגו שני כשלים מרכזיים במערכת לביטחון סוציאלי בישראל. הציעו פתרון אחד לצמצום כל אחד מהכשלים שציננתם .

**בהצלחה!**

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל  
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך